

## درس نهم: (آغاز فلسفه در جهان اسلام ۱)

### خلاصه مطالب درس نهم

- ✓ در حقیقت، سیزده قرن است که مسلمانان نوعی حیات علمی دارند که از آن به حیات فلسفی تعبیر می‌کنیم.
- ✓ حیات علمی و فلسفی در جامعه‌ای رشد می‌کند که حیات عقلی وجود داشته باشد. در واقع، حیات علمی و حیات فلسفی از میوه‌ها و ثمرات حیات عقلی‌اند.
- ✓ پس از گذشت حدود دو قرن از ظهور اسلام، حیات فلسفی به مرحله‌ای از رشد رسید که اولین فیلسوف مشهور مسلمان به نام ابویوسف یعقوب بن اسحاق ظهور کرد.
- ✓ زمینه‌ی اول رشد فلسفه در جهان اسلام وجود حیات عقلی در یک جامعه و حضور عقلانیت و احترام به عقل، همان زمین آماده‌ای است که دانه‌ی هر شاخه از دانش در آن کاشته شود، درخت تناوری خواهد شد و ثمر خواهد داد.
- ✓ مورخان علم گزارش داده‌اند که حیات عقلی مسلمانان با ظهور اسلام و تشکیل جامعه اسلامی مقارن بوده است. به عبارت دیگر، پیامبر اکرم و قرآن کریم حیات عقلی جامعه اسلامی را پایه گذاری کردند.
- ✓ پیامبر اکرم و قرآن کریم و پیشوایان بزرگوار برای این حیات عقلی که همان فضای فرهنگی و اجتماعی جهت بحث و گفت‌وگوی عقلانی است، زمینه سازی کردند؛ فرصت تفکر و اندیشه ورزی برای مردم فراهم آمد و بسیاری از مردم وارد مباحثات علمی شدند.

✓ برخی از زمینه سازی‌های که در قرآن کریم و گفتار و رفتار رسول خدا مشاهده می‌شود، عبارت‌اند از:

- ۱- ارزش قائل شدن برای اصل تفکر و خردورزی؛
  - ۲- تکریم علم به عنوان ثمره تفکر و خردورزی؛
  - ۳- تکریم پیوسته عالمان و دانشمندان؛
  - ۴- طرح مباحث علمی و عقلی و فلسفی و به کار گرفتن شیوه‌های مختلف استدلال؛
  - ۵- مذمت پیوسته نادانی و جهل، به طوری که در جامعه یک ویژگی منفی تلقی شود؛
  - ۶- دعوت به یادگیری علوم دیگر ملت‌ها و تمدن‌ها و استفاده از آنها.
- ✓ از همان عصر رسول خدا بحث و گفت‌وگوی عقلی در مسائل اعتقادی آغاز شد.
  - ✓ در قرن اول آن دسته از دانشمندان، که موضوعات اعتقادی دین را با استدلال و منطق مورد بحث قرار می‌دهند، متکلم نامیده می‌شدند.
  - ✓ حیات عقلی مسلمانان از همان ابتدای ظهور اسلام آغاز شد و بعد از دو قرن، به حیات فلسفی انجامید.
  - ✓ نهضت ترجمه متون که از قرن دوم هجری آغاز شد، یکی دیگر از زمینه‌های شکل‌گیری حیات فلسفی در جهان اسلام بود.

✓ این نهضت منحصر به دانش فلسفه نبود بلکه علوم گوناگون از قبیل منطق، فلسفه، نجوم، ریاضیات، طب، ادب و سیاست را هم شامل می شد.

✓ نهضت ترجمه و یادگیری از دیگران آن قدر اهمیت داشت که گفته اند حنین بن اسحاق، مترجم معروف و زبردست آن زمان، گاهی معادل وزن کتابی که ترجمه کرده بود، زر دریافت می کرد.

✓ نهضت ترجمه و یادگیری از دیگران باعث شد که مسلمانان به زودی معارف پیشینیان را فرا گرفتند و در تمامی رشته های دانش سرآمد ملت‌های زمان خود شدند. در فلسفه نیز یادگارهای فیلسوفان بزرگ یونان را آموختند و با نقد و بررسی آراء آن حکیمان، نظام فلسفی نوینی را سامان بخشیدند که ضمن برخورداری از آراء افلاطون و به خصوص ارسطو، در بردارنده اندیشه های جدیدی بود که تا آن روزگار سابقه نداشت.

✓ فلسفه اسلامی در آغاز سرشتی کاملاً استدلالی داشت و متکی بر آراء ارسطو بود. از آنجا که ارسطو در مباحث فلسفی بیش از هر چیز به قیاس برهانی تکیه می کرد، فلسفه اسلامی نیز صورت استدلالی قوی به خود گرفت و نبوغ استدلالی ابن سینا، این صورت را با ظریف ترین موشکافی ها آراست. این شیوه تفکر فلسفی به خاطر مؤسس اول آن، ارسطو، به حکمت معروف شد.

✓ عالمان و مورخان فلسفه، فارابی را بنیان گذار و مؤسس حکمت مشائی می دانند. (معلم ثانی)

✓ فارابی علاوه بر فلسفه که در آن سرآمد روزگار بود، در حقوق، نجوم و سیاست نیز شهرت داشت و به درجه استادی رسیده بود. پزشکی را به خوبی می دانست و در مداوای بیماران تبحر داشت. در فلسفه سیاست نظریه پرداز بود و دیدگاه ویژه ای را مطرح کرد که به دیدگاه افلاطون نزدیک است.

✓ کتاب های "الجمع بین رأی الحکیمین" (جمع میان نظرات دو حکیم) = نقاط مشترک اندیشه های افلاطون و ارسطو) و "اغراض ارسطو فی کتاب مابعدالطبیعه" (شرح نظرات ارسطو و راهنمای ابن سینا در فهم کتاب ارسطو) از فارابی است.

✓ لقب معلم ثانی فارابی: علت آشنایی عمیق با تعالیم اسلام، توانست آموخته های خود از افلاطون و ارسطو و سایر فیلسوفان گذشته را در یک نظام فلسفی جدید عرضه کند و فلسفه مشائی را در جهان اسلام بنا نهاد.

✓ فارابی هرگز مشاغل سیاسی را نپذیرفت و با اهل سیاست معاشرت نداشت.

✓ فارابی انسان رامدنی بالطبع می داند و معتقد است که به حسب فطرت و طبع خود به جامعه گرایش دارد و می خواهد با هموعان خویش زندگی کند. به عقیده فارابی، مسیر سعادت و کمال انسان از زندگی اجتماعی می گذرد؛ لذا هدف اصلی جامعه و مدینه، سعادت در دنیا و آخرت است.

✓ به نظر فارابی بهترین مدینه ها، مدینه ای است که مردم آن به اموری مشغول و به فضایی آراسته اند که مدینه رابه سوی سعادت می برد و چنین جامعه ای مدینه فاضله است.

✓ فارابی مدینه فاضله را به بدنی سالم تشبیه میکند که هر عضو آن متناسب با ویژگی خود وظیفه ای دارد و آن وظیفه را به نحو احسن انجام می دهد. همان گونه که در اعضای بدن، برخی بر برخی تقدم دارند، برخی از اعضای جامعه نیز بر برخی دیگر مقدم اند. مثلاً همان طور که قلب بر همه اعضای بدن ریاست دارد، در مدینه فاضله هم کسی باید بر دیگران برتری داشته باشد و بر آنان ریاست کند.

✓ ریاست جامعه باید بر عهده کسی باشد که روحی بزرگ و سرشتی عالی دارد و به عالی ترین درجات تعقل رسیده است که بتواند احکام و شرایع را دریافت کند؛ یعنی رهبر جامعه کسی جز پیامبر خدا نیست. پیامبر می تواند با ملک وحی اتصال دائمی داشته باشد. این ویژگی برای امامان و جانشینان او هم هست و همین اتصال پیوسته با عالم بالا به پیامبران امکان می دهد که جامعه را به درستی و در جهت نیل به سعادت حقیقی رهبری کنند.

✓ فارابی مدینه جاهله را در مقابل مدینه فاضله، قرار می دهد و معتقد است که مهم ترین تفاوت آن با مدینه فاضله در هدف آن است. در مدینه جاهله هدف مردم فقط سلامت جسم و فراوانی لذت هاست، آنها گمان می برند که اگر به چنین لذت هایی دست یافتند، به سعادت رسیده اند و اگر دست نیافتند، به بدبختی افتاده اند.

### ✓ نکات توضیحی:

✓ **نکته ۱:** در اینجا مقصود از علم، صرف علوم تجربی نیست بلکه همه شاخه های آن، اعم از ریاضی، فیزیک، جامعه شناسی، کلام و تفسیر و فلسفه را در بر می گیرد.

✓ **نکته ۲:** در کتاب تاریخ فلسفه اسلامی تألیف هانری کزین فرانسوی آمده است: ابویوسف یعقوب بن اسحاق کندی مورخان او را فیلسوفی ریاضی دان، ستاره شناس، موسیقی دان و طبیب معرفی کرده اند. وی مترجمانی داشت که آثار مختلف علمی را از زبان های گوناگون ترجمه می کردند و در اختیارش قرار می دادند.

✓ **نکته ۳:** مشاء به معنی بسیار راه رونده است. این حکمت را بدین خاطر مشاء گفته اند که ارسطو در هنگام تدریس، معمولاً راه می رفت و قدم می زد. برخی نیز گفته اند که چون عقل و اندیشه این فلاسفه پیوسته در مشی و حرکت بوده و دائماً میان مقدمات و نتایج در رفت و آمد است، فلسفه آنان را مشاء نامیده اند.

✓ **نکته ۴ یادآوری فلسفه ۱۱:** نظرات فیلسوفان در هر موضوعی، در ضمن همان موضوع مطرح میشود تا امکان مقایسه آنها با یکدیگر فراهم شود. برای مثال، ضمن بحث معرفت شناسی و انسان شناسی، نظرات چند فیلسوف بیان و با یکدیگر مقایسه شده است.

✓ **نکته ۵:** مشاء به معنی "بسیار راه رونده" است. این حکمت را بدین خاطر مشاء گفته اند که ارسطو در هنگام تدریس، معمولاً راه می رفت و قدم می زد. برخی نیز گفته اند که چون عقل و اندیشه این فلاسفه پیوسته در مشی و حرکت بوده و دائماً میان مقدمات و نتایج در رفت و آمد است، فلسفه آنان را مشاء نامیده اند.

✓ **نکته ۶:** فارابی به تربیت نفس اهمیت بسیاری داد. به نام و شهرت بی اعتنا بود و بسیار ساده می پوشید. او حتی مخارج خود و خانواده را از راه کار و تلاش روزانه به دست می آورد. رنج و مشقت زندگی هرگز فارابی را از تحصیل باز نداشت. او بعضی از شب ها زیر نور چراغ پاسبانان شهر درس می خواند و اغلب تا صبح بیدار بود.

## سوالات

### @ جاهای خالی را با کلمات مناسب کامل کنید:

- ۱- در حقیقت، سیزده قرن است که مسلمانان نوعی «.....» دارند که از آن به «.....» تعبیر می کنیم.
- ۲- حیات علمی و فلسفی در جامعه ای جوانه می زند و رشد می کند که "....." وجود داشته باشد.
- ۳- در واقع، حیات علمی و حیات فلسفی از میوه ها و ثمرات "....." اند.
- ۴- اولین شرط رشد و شکوفایی علم در جامعه وجود "....." است.
- ۵- پیامبر اکرم (ص) و قرآن کریم..... جامعه اسلامی را پایه گذاری کردند.
- ۶- پیامبر اکرم، قرآن کریم و پیشوایان بزرگوار برای ..... که همان فضای فرهنگی و اجتماعی جهت بحث و گفت و گوی عقلانی است، زمینه سازی کردند.
- ۷- در قرآن کریم و گفتار و رفتار رسول خدا، تکریم علم به عنوان ثمره.....، زمینه سازی برای حیات عقلی است.
- ۸- در قرآن کریم و گفتار و رفتار رسول خدا طرح مباحث علمی و عقلی و فلسفی و به کار گرفتن شیوه های مختلف استدلال؛ زمینه سازی برای ..... است.
- ۹- در قرآن کریم و گفتار و رفتار رسول خدا مذمت پیوسته.....، به طوری که در جامعه یک ویژگی منفی تلقی شود، زمینه سازی برای حیات عقلی است.
- ۱۰- در قرآن کریم و گفتار و رفتار رسول خدا دعوت به یادگیری علوم دیگر ملت ها و تمدن ها و استفاده از آنها، زمینه سازی برای..... است.
- ۱۱- از همان عصر رسول خدا بحث و گفت و گوی عقلی در مسائل..... آغاز شد.
- ۱۲- در قرن.....، دانشمندی تربیت شدند که در روش عقلی و استدلالی در مسائل اعتقادی مانند اثبات وجود خدا، صفات خداوند، ضرورت معاد و نیز مسائلی مانند جبر و اختیار متبحر بودند و به تعلیم و کتابت اشتغال داشتند.
- ۱۳- حیات عقلی مسلمانان از همان ابتدای ظهور اسلام آغاز شد و بعد از دو قرن، به..... انجامید.
- ۱۴- نهضت ترجمه متون که از قرن..... آغاز شد، یکی دیگر از زمینه های شکل گیری..... در جهان اسلام بود.
- ۱۵- در قرن دوم هجری، نهضت ترجمه و یادگیری از دیگران آن قدر اهمیت داشت که گفته اند..... مترجم معروف و زبردست آن زمان، گاهی معادل وزن کتابی که ترجمه کرده بود، زردیافت می کرد.
- ۱۶- نهضت ترجمه متون منحصر به دانش..... نبود بلکه علوم گوناگون از قبیل..... و..... را هم شامل می شد.
- ۱۷- ارسطو در مباحث فلسفی بیش از هر چیز به..... تکیه می کرد.
- ۱۸- فلسفه اسلامی صورت..... به خود گرفت و نبوغ استدلالی ابن سینا، این صورت را با ظریف ترین موشکافی ها آراست.
- ۱۹- حکیم ابونصر محمد فارابی، از جوانی تحصیل در..... را آغاز کرد.
- ۲۰- عالمان و مورخان فلسفه،..... را بنیان گذار و مؤسس حکمت مشائی می دانند.
- ۲۱- فارابی در فلسفه..... نظریه پرداز بود و دیدگاه ویژه ای را مطرح کرد که به دیدگاه..... نزدیک است.
- ۲۲- کتاب الجمع بین رأی الحکیمین فارابی جمع میان نظرات دو حکیم..... و..... ارائه می کند.
- ۲۳- کتاب..... بعدها راهنمای ابن سینا در فهم کتاب ارسطو می شود.
- ۲۴- وی به علت آشنایی عمیق با تعالیم اسلام، توانست آموخته های خود از افلاطون و ارسطو و سایر فیلسوفان گذشته را در یک نظام فلسفی جدید عرضه کند و فلسفه..... را در جهان اسلام بنا نهد.
- ۲۵- فارابی انسان را..... می داند و معتقد است که به حسب فطرت و طبع خود به جامعه گرایش دارد.

- ۲۶- به عقیده فارابی، مسیر سعادت و کمال انسان از..... می گذرد.
- ۲۷- براساس نظر فارابی، بهترین مدینه ها مدینه ای است که مردم آن به اموری مشغول و به فضایی آراسته اند که مدینه را به سوی سعادت می برد و چنین جامعه ای ..... است.
- ۲۸- فارابی مدینه فاضله را به ..... تشبیه می کند که هر عضو آن متناسب با ویژگی خود وظیفه ای دارد و آن وظیفه را به نحو احسن انجام می دهد.
- ۲۹- به نظر فارابی، ریاست جامعه باید برعهده کسی باشد که ..... و..... دارد.
- ۳۰- به عقیده فارابی، رهبر جامعه کسی جز ..... نیست.
- ۳۱- به نظر فارابی، پیامبر می تواند با ..... اتصال دائمی داشته باشد.
- ۳۲- فارابی مدینه جاهله را در مقابل ..... قرار می دهد و معتقد است که مهم ترین تفاوت آن با مدینه فاضله در..... است.
- ۳۳- در مدینه ..... هدف مردم فقط سلامت جسم و فراوانی لذت هاست.
- @ جواب ها:** ۱- حیات علمی/حیات فلسفی ۲- (حیات عقلی) ۳- حیات عقلی ۴- حیات عقلی ۵- حیات عقلی ۶- حیات عقلی ۷- تفکر و خردورزی ۸- حیات عقلی ۹- نادانی و جهل ۱۰- حیات عقلی ۱۱- اعتقادی ۱۲- اول هجری ۱۳- حیات فلسفی ۱۴- دوم هجری/حیات فلسفی ۱۵- خنبن بن اسحاق ۱۶- فلسفه/منطق، فلسفه یا (نجوم، ریاضیات، طب، ادب و سیاست) ۱۷- قیاس برهانی ۱۸- استدلالی قوی ۱۹- فقه و حدیث و تفسیر قرآن ۲۰- فارابی ۲۱- سیاست / افلاطون ۲۲- افلاطون / ارسطو ۲۳- اغراض ارسطو فی کتاب مابعدالطبیعه ۲۴- مشائی ۲۵- مدنی بالطبع ۲۶- زندگی اجتماعی ۲۷- مدینه فاضله ۲۸- بدنی سالم ۲۹- روحی بزرگ / سرشتی عالی ۳۰- پیامبر خدا ۳۱- ملک وحی ۳۲- مدینه فاضله / هدف آن ۳۳- جاهله

### **\* گزاره های زیر را با واژه صحیح و غلط مشخص کنید:**

- ۳۴- از ورود فلسفه به جهان اسلام در حدود سیزده قرن می گذرد.
- ۳۵- حیات علمی و فلسفی در جامعه ای جوانه می زند و رشد می کند که حیات دینی وجود داشته باشد.
- ۳۶- اولین فیلسوف مشهور مسلمان به نام ابویوسف یعقوب بن اسحاق ظهور کرد.
- ۳۷- مورخان علم گزارش داده اند که حیات تعلیمی مسلمانان با ظهور اسلام و تشکیل جامعه اسلامی مقارن بوده است.
- ۳۸- پیامبر اکرم، قرآن کریم و پیشوایان بزرگوار، فرصت تفکر و اندیشه ورزی برای مردم فراهم آمد و بسیاری از مردم و از مباحثات دینی شدند.
- ۳۹- در قرآن کریم و گفتار و رفتار رسول خدا ارزش قائل شدن برای اصل تفکر و خردورزی؛ زمینه سازی برای حیات عقلی است.
- ۴۰- در قرآن کریم و گفتار و رفتار رسول خدا تکریم پیوسته عالمان و دانشمندان؛ زمینه سازی برای حیات علمی است.
- ۴۱- دانشمندی که موضوعات اعتقادی دین را با استدلال و منطق مورد بحث قرار می دهند، عارف نامیده می شوند.
- ۴۲- نهضت ترجمه متون منحصر به دانش فلسفه بود و شامل علوم دیگر نمی شد.
- ۴۳- مسلمانان در فلسفه نیز یادگارهای فیلسوفان بزرگ یونان را آموختند و با نقد و بررسی آراء آن حکیمان، نظام فلسفی نوینی را سامان بخشیدند.

۴۴- مسلمانان در فلسفه ضمن برخورداری از آراء افلاطون و به خصوص افلوپین، در بردارنده اندیشه های جدیدی بود که تا آن روزگار سابقه نداشت.

۴۵- فلسفه اسلامی در آغاز سرشتی کاملاً استدلالی داشت و متکی بر آراء ارسطو بود.

۴۶- این شیوه تفکر فلسفی که سرشتی کاملاً استدلالی داشت به خاطر مؤسس اول آن، ابن سینا، به حکمت مشاء معروف شد.

۴۷- فارابی و ابن سینا بزرگ ترین حکمای مشاء محسوب می شوند.

۴۸- حکیم ابونصر محمد فارابی، از محضر ابوبشیر متی بن یونس که از حکیمان و مترجمان نامدار بود، بهره برد و فلسفه آموخت.

۴۹- فارابی علاوه بر فلسفه که در آن سیراً آموزگار بود، در حقوق، نجوم و سیاست نیز شهرت داشت و به درجه استاد رسیده بود.

۵۰- فارابی ریاضی را به خوبی می دانست و در نجوم تبحر داشت.

۵۱- فارابی در فلسفه سیاست نظریه پرداز بود و دیدگاه ویژه ای را مطرح کرد که به دیدگاه ارسطو نزدیک است.

۵۲- فارابی با میراث فلسفی یونان، به خصوص آراء افلاطون و ارسطو، به خوبی آشنا بود.

۵۳- فارابی در کتابی به نام اغراض ارسطو فی کتاب مابعدالطبیعه با دقت و توانایی بسیار، نظرات افلاطون را شرح می کند و نکات پیچیده آن را آشکار می سازد.

۵۴- فارابی پس از ارسطو لقب معلم گرفت و به معلم ثانی شهرت یافت.

۵۵- فارابی هرگز مشاغل سیاسی را نپذیرفت و با اهل سیاست معاشرت نداشت. با وجود این، در سیاست بسیار اندیشید و آثار متعددی در این زمینه نوشت.

۵۶- فارابی انسان را مدنی بالطبع می داند و معتقد است که به حسب فطرت و طبع خود به جامعه گرایش دارد و می خواهد با هموعان خویش زندگی کند.

۵۷- از نظر ابن سینا هدف اصلی جامعه و مدینه، سعادت در دنیا و آخرت است.

۵۸- در مدینه فاضله فارابی هم، کسی باید بر دیگران برتری داشته باشد و بر آنان ریاست کند.

۵۹- به نظر فارابی، ریاست جامعه باید به عالی ترین درجات روح رسیده باشد تا بتواند احکام و شرایع را دریافت کند.

۶۰- به عقیده فارابی اتصال بملک وحی برای امامان و جانشینان او هم هست و همین اتصال پیوسته با عالم بالا به پیامبران امکان می دهد که جامعه را به درستی و در جهت نیل به سعادت حقیقی رهبری کنند.

۶۱- مردمان مدینه جاهله گمان می برند که اگر به لذت هایی مادی و معنوی دست یابند، به سعادت رسیده اند و اگر دست نیافتند، به بدبختی افتاده اند.

۶۲- از نظر فارابی همان گونه که در میان اعضای بدن برخی بر دیگران تقدم دارند، در میان اعضای مدینه سلسله مراتبی وجود ندارد.

۶۳- ابن سینا مؤسس حکمت مشایی (فلسفه اسلامی یانویی) است. (باندکی تغییر نهایی خرداد ۹۸)

@ جواب ها: ۳۴- ص ۳۵ غ ۳۶- ص ۳۷ ص ۳۸ غ ۳۹- ۴۰- غ ۴۱ غ ۴۲ غ ۴۳- ص ۴۴ غ ۴۵- ص ۴۶ غ

۴۷- ص ۴۸- ص ۴۹- ص ۵۰ غ ۵۱- ص ۵۲- ص ۵۳ غ ۵۴- ص ۵۵- ص ۵۶- ص ۵۷ غ ۵۸- ص ۵۹ غ ۶۰- ص

۶۱- غ ۶۲- غ ۶۳- غ

### \*گزینه صحیح را انتخاب کنید:

- ۶۴- هدف اصلی از تشکیل «جامعه و مدینه» از نظر فارابی چیست؟  
۱) دوری از تنهایی (۲) کمک کردن به دیگران (۳) گرد آمدن در یک سرزمین (۴) رسیدن به سعادت در دنیا و آخرت  
۶۵- کدام یک از آثار فلسفی زیر از فارابی نیست؟  
۱) آراء اهل مدینه فاضله (۲) الجمع بین رأی الحکیمین (۳) اغراض ارسطو فی کتاب مابعدالطبیعه (۴) انصاف  
۶۶- رسیدن به درجه عالی تعقل از نظر فارابی کدام است؟  
۱) شهود حقایق اصیل و ثابت در عالم مثل (۲) دست یافتن به معرفت حقیقی  
۳) اتصال دائمی با ملک وحی (۴) رسیدن به لقاءالله از طریق تزکیه نفس  
۶۷- لقب معلم ثانی به فارابی به این دلیل است که .....  
۱) او اشتباه مترجمان را اصلاح و مضامین فلسفه یونان را تفسیر کرد. (۲) از مقام علمی و فلسفی او تمجید شود.  
۳) درمنطق ارسطویی مهارت خاصی داشت و آن را تصحیح و به زبان عربی تدوین کرد. (۴) او مؤسس حکمت مشایی است.  
۶۸- کدام گزینه در رابطه با نسبت فارابی با سیناست درست نیست؟  
۱) او در فلسفه سیاست نظریه پرداز بود. (۲) در معاشرت با اهل سیاست نکات زیادی را به آنها گوشزد کرد  
۳) دیدگاه های ویژه او در فلسفه سیاست به افلاطون نزدیکتر بود. (۴) او آثار متعددی در زمینه سیاست نگاشت  
\* جواب تست ها: ۶۴- چهار ر ۶۵- سه ۶۶- چهار ۶۷- چهار ۶۸- دو  
۶۹- هر یک از توضیحات زیر در مورد کدام یک از کتب فارابی است؟

الف) در آن آرای افلاطون و ارسطو را بیان و به داورى بین آنها می پردازد. (الجمع بین رأی الحکیمین)

ب) بعدها راهنمای ابن سینا در فهم کتاب ارسطو می شود. (رسالة اغراض مابعدالطبیعه)

۷۰- هر یک از گزینه های سمت راست با یکی از گزینه های سمت چپ مناسبت دارد. آنها را در کنار هم

### بنویسید (یک مورد اضافی است)

- |   |                                   |
|---|-----------------------------------|
| ۱- از میوه ها و ثمرات حیات عقلی                 | الف- ابویوسف یعقوب بن اسحاق       |
| ۲- اولین فیلسوف مشهور مسلمان                    | ب- فارابی                         |
| ۳- بحث از موضوعات اعتقادی دین با استدلال و منطق | ج- حیات علمی و حیات               |
| ۴- بنیان گذار و مؤسس حکمت مشائی                 | د- حنین بن اسحاق                  |
| ۵- دیدگاهی نزدیک افلاطون داشت.                  | ر- متکلم                          |
| ۶- هدف اصلی تشکیل مدینه از نظر فارابی           | ز- فقط سلامت جسم و فراوانی لذت ها |
| ۷- هدف مردم مدینه جاهله از نظر فارابی           | ص- دستیابی به سعادت دنیا و آخرت   |

@جواب ها: ۱- ج ۲- الف ۳- ر ۴- ب ۵- ب ۶- ص ۷- ز

۷۱- نویسنده هریک از کتاب های زیر را مشخص کنید:

الف- نجات (نهایی دی ماه ۹۸) ۱- فارابی

ب- الجمع بین رأی الحکیمین ۲- ابن سینا

ج- اغراض ارسطو فی کتاب ما بعد الطبیعه

الف: ابن سینا (۲) ب: و ج: فارابی (۱)

\* پاسخ کوتاه دهید:

۷۲- از ورود فلسفه به جهان اسلام در حدود چند قرن می گذرد و از آن به چه نوع حیاتی تعبیر می شد؟

سیزده قرن / حیات فلسفی

۷۳- حیات علمی و حیات فلسفی از میوه ها و ثمرات کدام نوع حیات به شمار می روند؟

حیات عقلی

۷۴- اولین فیلسوف مشهور مسلمان چه نام دارد؟ و در حدود چند کتاب و رساله از خود به یادگار گذاشته است؟

ابویوسف یعقوب بن اسحاق / حدود ۲۷۰ کتاب و رساله

۷۵- بحث و گفتگوی عقلی در مسائل اعتقادی دین از چه زمانی آغاز شد؟

از عصر رسول خدا

۷۶- سرچشمه های حیات عقلی و فلسفی مسلمانان کجاست؟

حیات عقلی مسلمانان از همان ابتدای ظهور اسلام آغاز شد و بعد از دو قرن، به حیات فلسفی انجامید.

۷۷- پایه گذاری حیات عقلی در جامعه اسلامی به چه صورت بود؟

پیامبر اکرم و قرآن کریم حیات عقلی جامعه اسلامی را پایه گذاری کردند.

۷۸- موسس حکمت مشایی (فلسفه اسلامی یانبوی) چه کسی است؟ (با اندکی تغییر نهایی شهریور ۹۸)

فارابی

۷۹- از نظر فارابی هدف اصلی تشکیل جامعه و مدینه چیست؟

دستیابی سعادت دنیا و آخرت

الف- آن دسته از دانشمندان، که موضوعات اعتقادی دین را با استدلال و منطق مورد بحث قرار می دهند، چه نامیده

می شوند؟

متکلم

ب- متکلمان اسلامی موضوعات اعتقادی دین را با چه ابزاری مورد بحث و بررسی قرار می دادند؟

با استدلال و منطق

ج- یکی از زمینه های شکل گیری حیات فلسفی در جهان اسلام چه بود و از چه زمانی آغاز شد؟

نهضت ترجمه / قرن دوم هجری

د- فلسفه اسلامی در آغاز چه سرشتی داشت و متکی بر آراء کدام فیلسوف بود؟

سرشتی کاملاً استدلالی / متکی بر آراء ارسطو

ذ- ارسطو در مباحث فلسفی بیش از هر چیز به چه نوع قیاس تکیه می کرد؟ و نبوغ استدلالی کدام فیلسوف صورت

استدلال را با ظریف ترین موشکافی ها آراست؟

برهانی / ابن سینا

ر- کدام فیلسوف مسلمان هرگز مشاغل سیاسی را نپذیرفت و با اهل سیاست معاشرت نداشت. با وجود این، در

سیاست بسیار اندیشید و آثار متعددی در این زمینه نوشت؟

فارابی

ز- کدام فیلسوف مسلمان در فلسفه سیاست، نظریه پرداز بود؟

فارابی

ص- دیدگاه ویژه ای را که فارابی در فلسفه سیاست مطرح کرده دیدگاه کدام فیلسوف یونانی نزدیک است؟

افلاطون

ض- فارابی مدینه جاهله را در مقابل کدام مدینه قرار می دهد و معتقد است که مهم ترین تفاوت آنها در چیست؟

فاضله / هدف

و-دو حکیم از بزرگترین حکمای مشاء رانام ببرید؟

فارابی وابن سینا

ی-بنیانگذار و مؤسس حکمت مشاء چه کسی است؟

فارابی

۸۱- فلسفه اسلامی در آغاز به چه نامی معروف بود؟ و چرا؟

تفکر فلسفی اسلامی به خاطر مؤسس اول آن، ارسطو، به "حکمت مشاء" معروف شد.

۸۲- کدام کتاب فارابی راهنمای درک افکار فلسفی ارسطو است؟

اغراض ارسطو فی کتاب ما بعد الطبیعه

۸۳- مسیر سعادت و کمال انسان نزد فارابی کجاست؟

به عقیده فارابی، مسیر سعادت و مال انسان از زندگی اجتماعی می گذرد.

۸۴- چرا ریاست جامعه باید به عالی ترین درجات تعقل رسیده باشد؟

تا بتواند احکام و شرایع را دریافت کند.

۸۵- در قرن اول هجری، متکلمان اسلامی، کدام یک از مسائل اعتقادی دین را با استفاده از روش عقلی

و استدلالی مورد بحث قرار می دادند؟

اثبات وجود خدا، صفات خداوند، ضرورت معاد و مسئله مانند جبر و اختیار

۸۶- حیات عقلی مسلمانان از چه زمانی آغاز شد؟

مورخان علم گزارش داده اند که حیات تعقلی مسلمانان با ظهور اسلام و تشکیل جامعه اسلامی مقارن بوده است.

۸۷- سیر حیات عقلی مسلمانان از چه زمانی آغاز شد و نتیجه آن بعد از دو قرن چه شد؟

حیات عقلی مسلمانان از همان ابتدای ظهور اسلام آغاز شد و بعد از دو قرن، به حیات فلسفی انجامید.

۸۸- فارابی از کدام حکیم نامدار فلسفه آموخت؟ سیر تکمیلی مطالعاتش به ترتیب بنویسید؟

ابوبشر متی بن یونس / حران / بغداد / دمشق تا آخر عمر نزد سیف الدوله حمدانی زندگی کرد.

۸۹- معلم اول و معلم ثانی به ترتیب لقب کدام فلاسفه بوده است؟ (نهایی دی ماه ۹۸)

ارسطو - فارابی

**۹۰-زمینه اول رشد فلسفه در عالم اسلام را به اختصار بنویسید؟**

حیات تعلقی مسلمانان با ظهور اسلام و تشکیل جامعه اسلامی مقارن بوده است. به عبارت دیگر، پیامبر اکرم و قرآن کریم حیات عقلی جامعه اسلامی را پایه گذاری کردند. آن حضرت برای ایجاد چنین حیاتی از روش هایی خاص و بدیع استفاده کرد؛ به طوری که جامعه اسلامی عصر او در زمانی کوتاه به مرتبه ای ممتاز از حیات عقلی نائل آمد.

**۹۱-سه مورد از زمینه های رشد فلسفه که در قرآن کریم و گفتار و رفتار رسول خدا مشاهده می شود، را بنویسید. (سه**

**مورد)**

۱. ارزش قائل شدن برای اصل تفکر و خردورزی؛

۲. تکریم علم به عنوان ثمره تفکر و خردورزی؛

۳. تکریم پیوسته عالمان و دانشمندان؛

۴. طرح مباحث علمی و عقلی و فلسفی و به کار گرفتن شیوه های مختلف استدلال؛

۵. مذمت پیوسته نادانی و جهل، به طوری که در جامعه یک ویژگی منفی تلقی شود؛

۶. دعوت به یادگیری علوم دیگر ملت ها و تمدن ها و استفاده از آنها.

**۹۲-زمینه دوم رشد فلسفه در عالم اسلام را به اختصار بنویسید؟**

نهضت ترجمه متون که از قرن دوم هجری آغاز شد، یکی دیگر از زمینه های شکل گیری جهان اسلام بود. البته این نهضت منحصر به دانش فلسفه نبود بلکه علوم گوناگون از قبیل منطق، فلسفه، نجوم، ریاضیات، طب، ادب و سیاست را هم شامل می

شد و در نتیجه آن، کتاب های فراوانی از زبان های یونانی، پهلوی، هندی و سریانی و در رشته های مختلف علمی ترجمه شدند.

**۹۳- آیا نهضت ترجمه منحصر به دانش فلسفه بود؟ توضیح دهید.**

خیر، این نهضت منحصر به دانش فلسفه نبود بلکه علوم گوناگون از قبیل منطق، فلسفه، نجوم، ریاضیات، طب، ادب و سیاست را

هم شامل می شد و در نتیجه آن، کتاب های فراوانی از زبان های یونانی، پهلوی، هندی و سریانی و در رشته های مختلف علمی

ترجمه شدند.

## ۹۴- نمونه ای از اهمیت نهضت ترجمه و یادگیری از دیگران را در عالم اسلام را بنویسید؟

در آن عصر، نهضت ترجمه و یادگیری از دیگران آن قدر اهمیت داشت که گفته اند خُنین بن اسحاق، مترجم معروف و زبردست آن زمان، گاهی معادل وزن کتابی که ترجمه کرده بود، زر دریافت می کرد.

## ۹۵- پیامد ها و نتایج نهضت ترجمه را بنویسید؟

مسلمانان به زودی معارف پیشینیان را فراگرفتند و در تمامی رشته های دانش سرآمد ملت های زمان خود شدند. در فلسفه نیز یادگارهای فیلسوفان بزرگ یونان را آموختند و با نقد و بررسی آراء آن حکیمان، نظام فلسفی نوینی را سامان بخشیدند که ضمن برخورداری از آراء افلاطون و به خصوص ارسطو، در بردارنده اندیشه های جدیدی بود که تا آن روزگار سابقه نداشت.

## ۹۶- چرا فلسفه اسلامی در آغاز به فلسفه مشاء معروف شد؟

از آنجا که ارسطو در مباحث فلسفی بیش از هر چیز به قیاس برهانی تکیه داشت، فلسفه اسلامی نیز صورت استدلالی پیدا کرد و نبوغ استدلالی ابن سینا، این صورت را با ظریف ترین موشکافی ها آراست. این شیوه از تفکر فلسفی به «حکمت مشاء» معروف شد.

## ۹۷- مقام علمی و فلسفی فارابی را به اختصار بنویسید؟ (۴ مورد)

۱- وی علاوه بر فلسفه که در آن سرآمد روزگار بود، در حقوق، نجوم و سیاست نیز شهرت داشت و به درجه استادی رسیده بود. پزشکی را به خوبی می دانست و در مداوای بیماران تبحر داشت. ۲- در فلسفه سیاست نظریه پرداز بود و دیدگاه ویژه ای را مطرح کرد که به دیدگاه افلاطون نزدیک است. ۳- فارابی با میراث فلسفی یونان، به خصوص آراء افلاطون و ارسطو، به خوبی آشنا بود و توانست نقاط مشترک اندیشه های آن دورا را بدو در کتابی با عنوان الجمع بین رأی الحكیمین ارائه کند. ۴- فارابی در کتابی به نام اغراض ارسطو فی کتاب مابعدالطبیعه با دقت و توانایی بسیار، نظرات ارسطو را شرح می کند و نکات پیچیده آن را آشکار می سازد. چنان که بعدها راهنمای ابن سینا در فهم کتاب ارسطو می شود. ۵- وی به علت آشنایی عمیق با تعالیم اسلام، توانست آموخته های خود از افلاطون و ارسطو و سایر فیلسوفان گذشته را در یک نظام فلسفی جدید عرضه کند و فلسفه مشائی را در جهان اسلام بنا نهد.

## ۹۸- فلسفه سیاسی فارابی را در دو یا سه سطر تبیین کنید؟

فارابی هرگز مشاغل سیاسی را نپذیرفت و با اهل سیاست معاشرت نداشت. با وجود این، در سیاست بسیار اندیشید و آثار متعددی در این زمینه نوشت. او انسان را مدنی بالطبع می داند و معتقد است که به حسب فطرت و طبع خود به جامعه گرایش دارد و می خواهد با هموعان خویش زندگی کند. به عقیده فارابی، مسیر سعادت و کمال انسان از زندگی اجتماعی می گذرد؛ لذا هدف اصلی جامعه و مدینه، سعادت در دنیا و آخرت است.

## ۹۹- موضوع آثار "الجمع بین رأی الحکیمین" و "اغراضُ ارسطو فی کتاب مابعدالطبیعه" فارابی به ترتیب

بنویسید؟

با آراء افلاطون و ارسطو، به خوبی آشنا بود و توانست نقاط مشترک اندیشه های آن دورا بیابد و در کتابی با عنوان جمع میان نظرات دو حکیم ارائه کند. فارابی در کتابی به نام اغراضُ ارسطو فی کتاب مابعدالطبیعه با دقت و توانایی بسیار نظرات ارسطورا شرح می کند و نکات پیچیده آن را آشکار می سازد؛ چنان که بعدها راهنمای ابن سینا در فهم کتاب ارسطو می شود.

### ۱۰۰- فارابی چگونه توانست فلسفه مشائی را در جهان اسلام بنا نهد؟

فارابی به علت آشنایی عمیق با تعالیم اسلام، توانست آموخته های خود از افلاطون و ارسطو و سایر فیلسوفان گذشته را در یک نظام فلسفی جدید عرضه کند و فلسفه مشائی را در جهان اسلام بنا نهد.

### ۱۰۱- هریک از اصطلاحات زیر را تعریف کنید:

#### الف- مدینه فاضله از نظر فارابی: (نهایی دی ماه ۹۷)

مردم آن به اموری مشغول و به فضایی آراسته اند که مدینه را به سوی سعادت می برد.

#### ب- مدینه جاهله از نظر فارابی:

در مدینه جاهله هدف مردم فقط سلامت جسم و فراوانی لذت هاست. آنها گمان می برند که اگر به چنین لذت هایی دست یافتند، به سعادت رسیده اند و اگر دست نیافتند، به بدبختی افتاده اند.

#### ج- متکلم:

آن دسته از دانشمندان، که موضوعات اعتقادی دین را با استدلال و منطق مورد بحث قرار می دهند، متکلم نامیده می شوند.

### ۱۰۲- توضیح دهید که از نظر فارابی چه کسانی شایستگی ریاست جامعه را دارند؟ یا (ویژگی های رئیس مدینه

#### فاضله از نظر فارابی چیست؟ و این ویژگی ها در چه کسانی وجود دارد؟)

ریاست جامعه باید برعهده کسی باشد که روحی بزرگ و سرشتی عالی دارد و به عالی ترین درجات تعقل رسیده است که بتواند

احکام و شرایع را دریافت کند؛ یعنی رهبر جامعه کسی جز پیامبر خدا نیست. پیامبر می تواند با ملک وحی اتصال دائمی داشته

باشد. این ویژگی برای امامان و جانشینان او هم هست و همین اتصال پیوسته با عالم بالا به پیامبران امکان می دهد که جامعه

را به درستی و در جهت نیل به سعادت حقیقی رهبری کنند.

۱۰۳- آیا اتصال دائمی با ملک وحی فقط به پیامبر اسلام اختصاص دارد؟ و این اتصال چه امکانی به پیامبران می

دهد؟ خیر، این ویژگی برای امامان و جانشینان او هم هست و همین اتصال پیوسته با عالم بالا به پیامبران امکان می دهد که جامعه را به درستی و در جهت نیل به سعادت حقیقی رهبری کنند.

۱۰۴- فارابی مدینه فاضله را به چه چیز تشبیه می کند؟ وجه تشابه آنرا توضیح دهید؟

فارابی مدینه فاضله را به بدنی سالم تشبیه می کند که هر عضو آن متناسب با ویژگی خود وظیفه ای دارد و آن وظیفه را به نحو احسن انجام می دهد. همان گونه که در اعضای بدن، برخی بر برخی تقدم دارند، برخی از اعضای جامعه نیز بر برخی دیگر مقدم اند؛ مثلاً همان طور که قلب بر همه اعضای بدن ریاست دارد، در مدینه فاضله هم کسی باید بر دیگران برتری داشته باشد و بر آنان ریاست کند.

۱۰۵- به چه جهاتی فارابی را معلم ثانی نامیده اند؟ توضیح دهید؟

وی به علت آشنایی عمیق با تعالیم اسلام، توانست آموخته های خود از افلاطون و ارسطو و سایر فیلسوفان گذشته را در یک نظام فلسفی جدید عرضه کند و فلسفه مشائی را در جهان اسلام بنا نهد. از این رو پس از ارسطو لقب معلم وبه معلم ثانی شهرت یافت.

۱۰۶- علت پیدایش جوامع را از نظر فارابی نوشته و هدف اصلی از اجتماع و مدینه را بیان کنید؟

معتقد است که به حسب فطرت و طبع خود به جامعه گرایش دارد و می خواهد با هموعان خویش زندگی کند. به عقیده فارابی، مسیر سعادت و کمال انسان از زندگی اجتماعی می گذرد؛ لذا هدف اصلی جامعه و مدینه، سعادت در دنیا و آخرت است.

۱۰۷- جمله مقابل را با توجه به فلسفه فارابی با عبارت ساده و روان بنویسید. « فارابی انسان را مدنی بالطبع

می داند. »

او معتقد است که به حسب فطرت و طبع خود به جامعه گرایش دارد و می خواهد با هموعان خویش زندگی کند. به عقیده فارابی، مسیر سعادت و کمال انسان از زندگی اجتماعی می گذرد؛ لذا هدف اصلی جامعه و مدینه، سعادت در دنیا و آخرت است.

۱۰۸- مدینه فاضله و مدینه جاهله فارابی را با یکدیگر مقایسه کنید؟

فارابی مدینه جاهله را در مقابل مدینه فاضله، قرار می دهد و معتقد است که مهم ترین تفاوت آن با مدینه فاضله در هدف آن است. در مدینه جاهله هدف مردم فقط سلامت جسم و فراوانی لذت هاست. آنها گمان می برند که اگر به چنین لذت هایی دست یافتند، به سعادت رسیده اند و اگر دست نیافتند، به بدبختی افتاده اند.

۱۰۹- اگر همهی مردم تفکرات مدینه جاهله فارابی را داشتند چه وضعیتی در جامعه بوجود می‌آمد؟ در این صورت هدف مردم که فقط سلامت جسم و فراوانی لذت هاست. گمان خواهند کرد که اگر به چنین لذت‌هایی دست یابند، به سعادت می‌رسند و اگر دست نیابند، به بدبختی می‌افتند.

۱۱۰- شباهت مدینه فاضله و بدن انسان را از دیدگاه فارابی بنویسید؟ فارابی مدینه فاضله را به بدنی سالم تشبیه میکند که هر عضو آن متناسب با ویژگی خود وظیفه‌ای دارد و آن وظیفه را به نحو احسن انجام میدهد. همان گونه که در اعضای بدن، برخی بر برخی تقدم دارند، برخی از اعضای جامعه نیز بر برخی دیگر مقدم‌اند؛ مثلاً همان طور که قلب بر همه اعضای بدن ریاست دارد، در مدینه فاضله هم کسی باید بر دیگران برتری داشته باشد و بر آنان ریاست کند.

۱۱۱- فارابی مدینه فاضله را به چه چیزی تشبیه کرده است؟ و چوه تشابه آنها را بنویسید؟ به اختصار بنویسید.

بدن انسان سالم / تشابه: ۱- در بدن قلب ریاست دارد. مثل رئیس در مدینه فاضله ۲- در هر دو میان اجزاء، سلسله مراتب وجود دارد.

۱۱۲- فارابی عقل فعال را به چه چیزی تشبیه کرده است و چرا؟ (نهایی دی ماه ۹۸) به آفتاب تشبیه کرده زیرا عقل فعال برای انسان درست مانند آفتاب است به چشم که عامل بینایی می‌شود یعنی عقل فعال با افاضه خود در قوه عقل آدمی، سبب فعالیت عقلی و ادراک حقایق می‌شود.

۱۱۳- از نظر فارابی دووجه تشابه مدینه فاضله را با بدن سالم انسان بنویسید. (نهایی دی ماه ۹۸) زیرا هر عضو آن متناسب با ویژگی خود وظیفه‌ای دارد و آن وظیفه را به نحو احسن انجام می‌دهد. و همان طور که در بدن انسان، برخی از اندام‌ها بر برخی تقدم دارند، برخی از اعضای جامعه نیز بر برخی دیگر تقدم دارند.

## @ جواب فعالیت‌ها و تمرینات درس ۹

✳️ اندیشه ص ۶۷

۱- نشانه این است که علم، فلسفه و تفکر در زمان او ارزش پیدا کرده است و جامعه به این گفتگوی علمی توجه داشته است. / خیر. اگر جامعه به بحث و گفتگوی علمی اهمیت دهد این شور و نشاط علمی نیز در جامعه وجود خواهد داشت.

۲- تعامل و گفتگوی علمی. در این گفتگوی علمی اگرچه یک طرف آن شخصیتی مثل ابن سینا است اما می‌توان نظر او را نقد کرد و طرف مقابل هم این انتقادهای رامی‌پذیرد و بدون هیچ کدورتی به آن‌ها پاسخ می‌دهد.

👁️ ملاحظه راهنمای معلم: در پاسخ به سؤال اول می‌توان گفت که در هر جامعه‌ای چنین شور و نشاط علمی شکل نمی‌گیرد؛ بلکه این

شور و نشاط زمینه‌هایی می‌خواهد. این زمینه‌ها سبب می‌شوند که پس از مدت‌زمانی کوتاه یا طولانی روحیه علم دوستی و توجه به تفکر و تعقل در مردم پدید آید و نخبگان جامعه به آن روی آورند.

در پاسخ به سؤال دوم میتوان گفت که عمل دانشمند شیوازی گویای آن است که روحیه نقادی در دانشمندان آن عصر زنده بوده و همین که اشکالی در کتابی مشاهده می کردند به شیوه ای علمی و دقیق انتقاد می کردند و یا در قالب سؤال از نویسنده می خواستند که آن سؤال ها را پاسخ دهد. روش ابن سینا در پاسخ نیز گویای توانایی وی در پاسخ گویی و احساس وظیفه در راهنمایی و آگاهی بخشی مردم، بدون از دست دادن زمان و فوت وقت، می باشد.

#### انتخاب ص ۶۷

- گزینه (د) : با توجه به اینکه گزینه (د) ارتباط بین هر سه مورد را در دو طرفه و به شکل تأثیر متقابل نشان میدهد، این نمودار کاملتر است.

ملاحظه راهنمای معلم: این فعالیت درباره تأثیرات متقابل حیات عقلی و حیات علمی و حیات فلسفی بر یکدیگر است. اگر جامعه ای اهل تفکر و تعقل باشد، یعنی دارای حیات عقلی باشد، شاخه های مختلف علم و دانش شروع به رشد و شکوفایی می کند، یعنی حیات علمی به وجود می آید. با رشد حیات علمی، یکی از شاخه های آن که حیات فلسفی است نیز شکوفا می شود و به ثمر می رسد. البته رشد حیات علمی و فلسفی نیز به نوبه خود در رشد تفکر و عقلانیت مؤثر خواهند بود و آن رشد نیز به نوبه خود، مجدداً به رشد علم و فلسفه به عنوان یکی از شاخه های علم کمک خواهد کرد.

#### تطبیق ص ۶۸

۱- با شماره ۴ : ارتباط با (۴) بیشتر است یا بقیه هم ممکن است مرتبط باشد . ۲- با شماره ۴

۳- با شماره ۱، ۲، ۳ ۴- با شماره های ۱، ۲، ۶ ۵- با شماره ۴

ملاحظه راهنمای معلم:

عبارت اول، بیشتر بر مورد ۴ تطبیق می کند.

عبارت دوم، بیشتر بر مورد ۴ تطبیق می کند.

عبارت سوم، بیشتر بر مورد ۲ و پس از آن بر مورد ۱ تطبیق می کند.

عبارت چهارم، بیشتر بر مورد ۶ تطبیق می کند.

عبارت پنجم، بیشتر بر مورد ۴ تطبیق می کند.

موضوع	در مدینه فاضله	در مدینه جاهله
هدف	کمال و سعادت اخروی	سلامتی جسم و فراخی لذت ها
مردم	به اموری مشغول و به فضایی آراسته اند (اهل فضیلت اند)	گمان می کنند که اگر به لذت های دنیوی دست یابند به سعادت رسیده اند و در غیر این صورت به بدبختی افتاده اند
رئیس	دارای روحی بزرگ و سرشتی عالی، در عالی ترین درجه تعقل / انسان کامل (پیامبر و جانشینان او)	مانند قلبی ناقص و بیمار که نمی تواند وظیفه فرماندهی خود را انجام دهد.
نسبت اعضا با هم	همکاری بین اعضاء، هر عضو متناسب با ویژگی اش و وظیفه اش رابه نحو احسن انجام می دهد	شغل ها و صناعات بر حسب شایستگی افراد تقسیم نشده، اعضا سالم نیستند و همکاری بین آنها برقرار نیست.

## ملاحظه راهنمای معلم:

موضوعات	در مدینه فاضله	در مدینه جاهله
هدف	کمال و سعادت در دنیا و آخرت	سلامتی جسم و فراخی لذت ها
مردم	مانند اعضای یک بدن که هر کدام متناسب با ظرفیتهای خود در جای مناسب قرار گرفته اند.	مناسب و جایگاه ها، به صورت هماهنگ تقسیم نشده است
رئیس	ریاست جامعه در اختیار کسی است که ویژگی خاصی دارد، نه صرفاً با انتخاب مردم و یا با قدرت زور به ریاست رسیده باشد. او عالی ترین درجات عقل و فضیلت را داراست	ریاست به کسی می رسد که مردم را برای رسیدن به لذت ها و امور جسمانی همراهی کند.
اعضا	اعضای جامعه بر اساس تقدم عقلی و توانایی هایشان نسبت برقرار می کنند.	اعضای همه مانند هم هستند و همه به سوی لذت ها می شتابند.